

Asia: VN/26814/2024

Koulutustarpeen ennakointimalli

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot työryhmän esityksestä

Suomessa ammatillisesti eriytynyt tutkintokoulutus on pääosin valtion ja kuntien rahoittamaa toimintaa. Tämä tarkoittaa sitä, että poliittisilla päättäjillä ja virkamiehillä on paljon valtaa ja vastuuta koulutustarjonnan ohjaamisessa siten, että se tukee parhaalla mahdollisella tavalla Suomen yhteiskunnallisia tavoitteita, kuten hyvää talous- ja työllisyyskehitystä. Tässä ohjaustehtävässä onnistumista edesauttaa se, että päättäjillä on käytössään riittävästi laadukasta ennakointitietoa nykyisten ja tulevien koulutustarpeiden arvioimiseksi.

Työryhmän esitys uudeksi koulutustarpeen ennakointimalliksi on askel oikeaan suuntaan kansallisen ennakointitiedon laadun parantamiseksi. Laboren ja Demos Helsingin selvityksestä (Djakonoff ym. 2024) käy ilmi, että Suomessa koulutustarpeen ennakointityön taustalla on jo pitkään tehty monimutkaista laskentaa, jossa arvioita koulutussektorien ja -alojen tutkintojen tarpeesta on johdettu ennakoimalla yhtä aikaa lukuisia tekijöitä, kuten toimiala- ja ammattirakenteiden pitkän aikavälin kehitystä, ammattien eläkepoistumaa sekä ammattien ja koulutusten vastaavuutta. On aiheellista kysyä, missä määrin koulutustarpeen ennakkoinnissa on tarkoituksenmukaista tukeutua tällaiseen raskaaseen, paljon yksityiskohtia ja oletuksia sisältävään mallinnukseen.

Ehdotettu ennakointimalli on selvästi vanhaa mallia yksinkertaisempi. Siinä ennakointitulos pohjautuu aiempaa vähemmän epävarmaan tulevaisuustietoon ja aiempaa enemmän nykyhetken työmarkkinainformaatioon. Mallin perusajatuksena on päivittää arviota koulutussektorien ja -alojen koulutustarpeesta sen mukaan, miten niiltä valmistuneet pärjäävät työmarkkinoilla suhteessa muihin. Työmarkkinainformaation systemaattinen hyödyntäminen on jo itsessään edistysaskel, sillä aiemmissa ennakkoinneissa työttömyys- ja työvoimapulakysymykset on usein sivuutettu jopa kokonaan (Djakonoff ym. 2024).

Siirtymä kohti virtaviivaistettua ennakointimallia vaikuttaa perustellulta. Aiempien työvoima- ja koulutustarpeen ennakointihankkeiden ongelmaksi on nähty se, että niiden tulokset ovat olleet vain osittain läpinäkyviä niiden perustuessa monimutkaisiin laskentamalleihin, kuten FINAGE-malliin, joiden tarkkoja yksityiskohtia ei ole ollut julkisesti saatavilla (Djakonoff ym. 2024). Tämä on vaikeuttanut ennakkoinnin tietopohjan luotettavuuden arviointia ja on voinut heikentää myös ennakointitiedon välittymistä päätöksentekoon. Työryhmän ehdotuksen mukaan uusi

ennakointimalli tulee olemaan avoimesti saatavilla, mikä edistää ennakointitiedon arviointia ja käyttöä.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakoinnin periaatteita

Työryhmän esitys ennakoinnin periaatteiksi on hyvin perusteltu. Mallin ensisijaiseksi tavoitteeksi on määritelty ”vastaaminen kysymykseen siitä, miten koulutustarjonnan tulisi jakautua lähitulevaisuudessa, jotta työvoiman koulutusrakenne kehittyy korkeata työllisyyttä ja tuottavuutta tukevalla tavalla”. On tärkeää pyrkiä tarjoamaan päättäjille mahdollisimman luotettavaa tietoa siitä, miten koulutuspolitiikalla voidaan edistää suomalaisten hyvinvointia tukevaa työllisyyttä ja tuottavuutta.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakointimallin toteutusta

Työryhmän muistiossa ennakointimallin rakenne on käyty läpi selkeästi, ja kaikki sen osat vaikuttavat perustelluilta. Mikäli malli otetaan käyttöön, on sen kansantajuisen avaamiseen vielä syytä panostaa lisää esimerkiksi laskennan kulkua havainnollistavien kuvioiden ja esimerkkien avulla.

Muistiossa esitetään, että yleistä ennakointimallia täydennettäisiin myöhemmässä vaiheessa sote- ja kasvatusaloihin keskittyvillä erillismoduuleilla. Tämä on kannatettava ajatus. Koska nämä koulutusalat tuottavat osaajia suomalaisten hyvinvoinnin kannalta kriittisiin julkisen sektorin tehtäviin, on tärkeää hyödyntää kaikki saatavilla oleva informaatio näiden alojen koulutustarpeen arvioimiseksi. THL:n ja Laboren selvityksen (Honkatukia ym. 2024) mukaan THL:n ja Tilastokeskuksen rekisteriaineistot tarjoavat varsin hyvät edellytykset sote-alan eri ammattiryhmien työvoimatarpeen ja -tarjonnan määrälliseen ennakointiin.

Lausunnonantajan näkemykset koskien työryhmäraportin mukaisen perusskenaarion ennakointitulosta

Perusskenaarion ennakointitulos on hyvin linjassa mm. Djakonoffin ym. (2024) ja Honkatukian ym. (2024) aiempien analyysien kanssa, jotka ovat puoltaneet koulutustarjonnan suuntaamista enenevässä määrin korkeakoulusektorille ja eri koulutusasteiden sote-alan koulutukseen. Näkemykset työmarkkinoiden osaamistarpeista voivat toki muuttua nopeastikin lähitulevaisuudessa mm. tekoälymurroksen seurauksena. Ennakointitulos kuitenkin sopeutuneen tällaisiin muutoksiin suhteellisen nopeasti vastavalmistuneiden työllisyyden ja työvoimareservien muutosten kautta.

Lähteet:

Djakonoff, V., Idström, A., Neuvonen, A., Nyyssölä, M., Perjo, L., Sokero, M., & Suhonen, T. (2024). Työvoima- ja koulutustarpeen ennakointi strategisen yhteiskuntapolitiikan välineenä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:23.

Honkatukia, J., Suhonen, T., Haula, T., Holster, T., Korajoki, M., Laukkanen, M.-L., Idström, A., Karhunen, H., Nyyssölä, M., & Villanen, J. (2024). Sosiaali- ja terveyspalvelujen henkilöstötarpeen ennakointi. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:13.

Suhonen Tuomo

